

Carl Nielsen Udgaven 1994-2009 – et dansk projekt i international særklasse

Velkomsttale ved Carl Nielsen
Festaften 21. marts 2009

af direktør Erland Kolding Nielsen, Det Kongelige Bibliotek

Kære minister, kære gæster, mine damer og herrer.

Jeg tror, at alle vil forstå, at det ikke bare er mig en udsøgt fornøjelse, men også med stolthed, at jeg i aften på Det Kongelige Biblioteks vegne kan byde velkommen til festaften for de allerfleste – alle har desværre ikke kunnet komme til stede – der har medvirket, haft tilknytning eller muliggjort gennemførelsen af et af de største udgivelsesprojekter i dansk videnskabshistorie samt til en række særlige gæster inden for musikverdenen.

En dag i juni 1993 fik jeg en overraskende opringning fra min kontorchef for Kulturministeriets 2. kontor, det, der i dag kaldes kulturbevaringskontoret. Fra kulturminister Jytte Hilden skulle han spørge, om jeg vidste, om der var lagt planer for udgivelsen af Carl Niensens musikværker, ikke mindst operaerne. Ja, svarede jeg, ”det er der faktisk; der ligger ovre hos din kollega i 4. kontor – kunststøttekontoret – et første udkast til en plan for en samlet praktisk-videnskabelige udgave, indleve-

ret for ½ år siden i december 1992”.

Baggrunden for denne forespørgsel er den i dag i musikkredse berømte situation, at en dansk dirigent ville opføre Carl Niensens opera *Maskarade* i Innsbruck, men der kunne ikke leveres opførelsesklare nodesæt hertil. Denne situation fik ham til med rette at kritisere Danmarks forvaltning af sin kulturarv i en international sammenhæng, hvilket skete i en stort opsat artikel i *Jyllands-Posten*. Journalisten gik videre til kulturministeren, der offentligt forpligtede sig til at gøre noget ved sagen. Jeg ved i dag, at hun rådspurgte forskellige steder, og derefter fik kontorchefen besked om at ringe til mig, idet han efter sigende havde sagt, at hvis nogen vidste, om der var noget undervejs, så måtte det være mig. Jeg vil kun sige, at i dette tilfælde var det rigtigt. Det næste spørgsmål lød kontant: ”Kan du organisere en sådan udgave?” ”Ja, sagde jeg, det tror jeg, men jeg ved ikke, hvor meget det vil koste eller hvor lang tid det vil tage, men det kan organiseres således, at disse spørgsmål vil kunne besvares efter en planlægnings- og prøveperiode”.

Jeg har den glæde at kunne sige, at såvel dirigenten, journalisten, ministeren, rådgiverne som kontorchefen alle er til stede i aften.

Jeg vil i dag godt indrømme, at jeg af en række grunde rystede på hånden! Ingen i Danmark havde tidligere bundet an med et sådant projekt i denne størrelsesorden, ingen vidste, hvor lang tid eller hvor mange ressourcer, det ville koste, det musikvidenskabelige miljø var ikke ganske

uden stridigheder – ikke mindst om Carl Nielsen-arven – og en række store humanistiske projekter også i mit eget fag var ikke just berømte for deres planlægning og overholdelse af budgetter og tidsplaner. Og var Det Kongelige Bibliotek den rette institution til at gennemføre det? Det mente jeg, for her lå – og ligger – den altovervejende del af grundlaget, kildematerialet, hvad enten det var i form af nodemanuskripter, udkast, kladder, tidligere udgaver, brugseksemplarer, breve eller andre personlige papirer, så arbejdet måtte, uanset hvem der skulle stå for det, overvejende ske her i huset – og i hvert fald ikke uden – så det ville på mange måder fremme og lette realiseringen, hvis biblioteket, der jo også selv er en forskningsinstitution, tog udfordringen op. Men medarbejdere og kapacitet til dette enorme arbejde, det havde vi ikke dengang!

Konklusionen på min hastige overvejelser blev altså, at der – både strategisk og praktisk – skulle slås til. Situationen var enestående. Jeg mindedes ikke, at der på det tidspunkt var eksempler på, at man fra politisk hold tog initiativ til en sådan – i grunden ganske upolitisk, men nationalt og kulturpolitisk overordentlig vigtig – opgave og forpligtede sig til at få den realiseret.

Så jeg gik i gang, og i løbet af kort tid havde jeg med en dengang for mig helt overraskende unison støtte fra universitets- og konservatorieverdenen over de faglig-videnskabelige selskaber til det praktiske musikliv og i samarbejde med repræsentanter for alle disse instanser fået lagt en plan for både organisation, igangsættelse og første prøveperi-

ode i Det Kongelige Biblioteks regi, idet vi fik løfte om bevillinger foreløbig for 3 år ad gangen.

Kulturministeriet forudsatte endvidere, at det blev – hvad man i dag vil kalde – et opp-projekt (offentlig-privat partnerskab), hvor udgifterne til løbende drift, d.v.s. først og fremmest udgifter til ansættelse og løn til de 4, senere 5 videnskabelige udgivere, som Udgaven har haft ud over lederen, der fra 1997 er blevet finansieret af biblioteket gennem personsammenfald med lederen af Musik- og Teaterafdelingen, skulle deles imellem ministeriet og Carl Nielsen og Anne-Marie Carl-Nielsens Legat i forholdet 3:1, og alle trykomkostninger skulle skaffes gennem fondsbevillinger.

Carl Nielsen Udgaven (CNU)

påbegyndtes således i sommeren 1994 i Det Kongelige Biblioteks regi som, hvad vi allerede på initiativtidspunktet var klar over, ville blive det største samlede videnskabelige udgivelsesprojekt i dansk musikvidenskabs historie. Efter 3 års planlægning 1994-97 og 3 års afprøvning og konkret udgivelseserfaring 1997-2000 kunne der i slutningen af den anden 3-årsperiode fremlægges en samlet plan for færdiggørelse efter yderligere 8 år, d.v.s. i alt knap 15 år. Med udgangen af 1. kvartal 2009 er opgaven fuldført i henhold til planen og inden for det driftsbudget, der oprindeligt blev fastlagt. Resultatet er blevet 35 bind i linien, 17 supplerende bind af forskellig karakter, dertil kommer udgivelsen af Carl Nielsens skrifter i 3 bind, påbegyndelse af en stor udgave af hans breve i 10 bind, en række videnskabelige studier

og monografier, foreløbig 4 bind.

Udgaven er i almindelighed blevet godt modtaget, ikke mindst i udlandet. Ved afslutningen i år gennemføres en særlig international markedsføring af både Udgaven og Carl Niensens musik, men både operer, orkester-, kor- og kammermusikværker er i betydelig udstrækning allerede indspillet på cd og dvd efter den nye udgave af danske og udenlandske symfoniorkestre som Det Kgl. Kapel, DR Symfoniorkestret, Royal Liverpool Philharmonic Orchestra, Gewandhaus Orkestret i Leipzig, Det Tjekiske Filharmoniske Kammerorkester m.fl. Endvidere er der en række nye danske indspilninger af kammer- og klavermusikken, ligesom det statslige pladeselskab Dacapo med et fremragende initiativ har tegnet kontrakt med New York Philharmonic Orchestra om indspilning af koncerterne i 2010.

CNU har kostet knap 43.2 mio. kr. i direkte produktionsomkostninger, eksklusiv overhead og indirekte omkostninger samt udgifter til de supplerende udgivelser. Heraf har staten (Kulturministeriet) bidraget med 24 mio. kr. eller 55,5 %, andre, først og fremmest danske fonde, med 19.2 mio. kr. eller 44,5 %, hvoraf trykkeomkostningerne af de 35 bind har andraget 8.1 mio. Det Kongelige Bibliotek har i yderligere afledte midler indhentet 1.9 mio. kr. til videnskabelige udgivelser 1999-2009 samt afslutning og markedsføring i 2009, samt genereret indtægter, således at resultatet nærmer sig 50 % imellem den offentlige og den private sektor.

At gennemføre en praktisk-videnskabelig udgave af CNU's omfang på knap 15 år inden for en forud lagt, ganske vist faseopdelt, plan inden for det stipulerede tidsrum og budget, d.v.s. uden forsinkelser og budgetoverskridelser, er i internationalt perspektiv en enestående bedrift inden for musikområdet. Det er m.a.o. lykkedes at tage udfordringen op, løse den stillede opgave og forvalte vor musikalske kulturarv på en måde, vi er stolte over i dag. Jeg mener, at ministeren og regeringen kan anse resultatet for at være i den kategori, man ønsker dansk forskning skal være, nemlig verdensklasse.

Der er efter min mening 4 forudsætninger for, at det er lykkedes:

1. Planlægningen og styringen: Der er ikke mange større videnskabelige udgivelsesprojekter i nyere tid, der er blevet planlagt bedre og styret så godt og sikkert som dette, ikke mindst efter et lederskifte i 1997. Udgaven er tilmed blevet 2 ordnære bind større end planlagt, idet bl.a. omfanget af komponistens sangproduktion ikke kunne forudberegnes før hen imod projektets afslutning.
2. Økonomien: Det har naturligvis kun kunnet gøres i kraft af den omfattende støtte fra – ud over Kulturministeriet – 16 fonde, der næsten alle er repræsenteret her i aften. Vi vil gerne rette en stor og hjertelig tak til dem alle. De er anført i både indbydelse og program.
3. Medarbejderne: Det har endvidere kun kunnet lade sig gøre, fordi der i Danmark har været, og det er

lykkedes at rekruttere, også efter naturlig afgang, en række meget kvalificerede og stabile medarbejdere som videnskabelige udgivere, 10 i alt. Dem vender jeg tilbage til.

4. Lederen: Sidst, men ikke mindst må det være mig tilladt særskilt at fremhæve lederen af udgaven og Musik- og Teaterafdelingen, førstebibliotekar Niels Krabbe, der på sin egen rolige, faglig højt kvalificerede, engagerede og humoristiske facon har spillet en afgørende rolle i alle projektets faser – både før og efter hans overtagelse af ledelsen i 1997 – og som det har været mig en personlig fornøjelse at samarbejde med og gjort mig en meget inspirerende livserfaring rigere. Niels Krabbe vil være den tredje taler i aften.

CNU har endeligt skabt et frugtbart forsknings- og udgivelsesmiljø, som vi gerne vil fortsætte og udbygge. Dette er også baggrunden for, at der i forlængelse af CNU's afslutning nu oprettes et bredere Dansk Center for Musikudgivelse i Det Kongelige Biblioteks regi som en parallel for musikområdet til Det Danske Sprog- og Litteraturselskab med omfattende fondsstøtte fra starten. Der er et meget stort behov herfor, thi der er mange andre nationale opgaver, der bør løses i de kommende år, ikke mindst i

sammenhæng med det danske musikliv og musikteaterverdenen. Vi håber, vi fortsat må nyde støtte i årene, der kommer.

Festen i aften er doneret af Carl Nielsen og Anne Marie Carl-Nielsens Legat, som jeg afslutningsvis vil rette en ganske særlig tak til for de mange års konstante, kontante og aldrig svigtende samarbejde. Samarbejdet vil i år manifestere sig på mange områder, som man senere vil se, når vi efter koncerten går til bords.

Normalt overrækker man blomster til musikerne efter en koncert. Det vil vi ikke gøre i aften. Blomsterne – både de fysiske og de symbolske – skal nemlig i aften gå til dem, der nu har gjort det muligt for videnskabsfolk overalt i verden at studere Carl Nielsen og for dirigenter, musikere og sangere at spille, synge og opføre, ikke bare de værker, der tidligere har været trykt, men alt hvad vor største komponist gennem tiden har givet sin samtid og eftertid og derigennem give deres fortolkning på et nyt, revideret, fuldstændigt videnskabeligt og praktisk grundlag.

Derfor vil jeg til sidst bede de 10 tilstedeværende udgivere om at komme op foran podiet, så alle kan se jer. Thi uden jer, ingen udgave. Til lykke med fuldbringelsen og tak for jeres indsats!!